

בעזרת הצור
תמים פעלו

(וזלק ב')

עניינא דיובא

ענייני המועדים
בדרך הלכה אגדה ומוסר

שנאמרו בס"ד על ידי המלמד

הרב דוד הניג שליחי

שנת תשס"ז - תשע"ב

בהת כלל חסידי מדינת ישראל

יום הכיפורים

ערב יום הכיפורים

מאז ומתמיד היה ערב יום הכיפורים יום מכובד ומיוחד. עד כמה ישראל היו עסוקים ביום זה, אפשר להוכיח מן המעשה המובא בגמרא על החכמים, שרצו להעביר את גופתו של רבי אלעזר בן רבי שמעון לעיר אחרת, ואנשי העיר התנגדו לכך. מה עשו? ציפו לערב יום הכיפורים, בו היו עסוקים בני העיר עד מאוד, ואז הוציאו משם את גופתו הקדושה של התנא, והעבירוהו למערת אביו רבי שמעון - בלי שאיש יבחין בהם ובמעשיהם.

במה עסוקים כולם ביום זה? לא רק באכילה ובשתיה ובהכנות להן. יהודים רבים עסוקים בשעות האחרונות שלפני יום הכפרה בחיפוש אחר אנשים, להם הזיקו או פגעו בהם - ומבקשים את סליחתם וכמובא לקמן.

כפרות

מנהג קדום הוא לעשות סדר כפרות בערב יום הכיפורים, נהגו לקחת תרנגול לזכר ותרנגולת לנקבה, שכן התרנגול נקרא גם 'גבר' ותהי' זאת בבחי' 'גבר תחת גבר'. ובהלכה שאפשר לעשות בשאר בעלי חיים כשרים כגון דגים.

וישנם שנהגו לאחמ"כ לפדות את הכפרות בכסף ונותנים אותם צדקה לעניים, ואוכל הואת הבשר או הדגים בסעודות היום. כהיום נוהגים הרבה לתת את העופות עצמם לעניים. יש נוהגים לעשות את הכפרות בכסף ונותנו לעניים. יש הנוהגים לכל אחד ואחד תרנגול בנפרד, ויש הנוהגים לכל האנשים שבמשפחה זכר א' ולכל הנשים נקבה א'.

נוסח האמירה בכפרות: ידוע "זה חליפתי זה תמורתי זה כפרתי זה התרנגול ילך למיתה", או "זה הכסף ילך לצדקה" ומוסיף "ואני אלך ואכנס לחיים טובים ארוכים ולשלום"

ובספרים מודגש העניין שאין בפעולה זו כפרת עוונות ממש, (וכפי שאנשים טועים גם בענין הסימנים ובענין התשליך בר"ה). אלא רמז לאדם שעי"ז יתעורר לחזור בתשובה, והיינו שמא התחייב מיתה ח"ו, על עוונותיו, כתרנגול זה ההולך למיתה.

ובספרים איתא שיתבונן האדם בארבע מיתות בי"ד אשר יחוייב האדם על אחת מחטאת האדם. אשר כל זה פועלים בתרנגול, ויחשוב האדם שכל זה היה צריך להיעשות לו, ומבקשים אנו רחמים מאתו יתברך שיקבל תשובתינו באהבה.

תיארנו את ה"ארבע מיתות בית דין" כהוייתן, את פעולת הדמיון בתרנגול, ואת הפעולות שנהגו אנשים להוסיף בכדי להמחיש זאת לעצמם:

שם המיתה	פעולת המיתה	פעולת הדמיון בתרנגול	הוספת פעולה
סקילה -	הפלת החוטא מגובה שני קומות, סקילה בב' אבנים גדולות ע"י העדים. סקילה בשאר אבנים ע"י העם.	התרנגול לאחר שחיתתו נזרק.	היו מפילים מהיד הארץ. (אבל לא ממקום גבוה כדי שלא ייטרף.)

שרפו קצת מהנוצות.	ע"י בישול צלייה וכדו'.	מכניסים את החוטא לבור ושופכין לתוך פיו עופרת רותחת	שריפה -
	ע"י שחיטת התרנגול.	הורגים את החוטא על ידי חרב.	הרג (סייף) -
היו חונקים אותו לרגע.	לפני השחיטה הרי השוחט חונקו כשתופס בצווארו.	חונקים את החוטא עם חבל.	חנק -

מלקות

יש נוהגים לקבל מלקות בערב יום הקדוש, ביארנו היטב ענין מלקות מה היה כאשר היו שופטינו בראשונה דנים דיני נפשות. על רוב לא תעשה שבתורה שהאדם עובר עליהם לוקה שלשים ותשע מלקות. והיה נעשה ברצועה מעור של עגל, חצי מהכות מלפניו וחצי מאחורין והיה שמאי בית דין שם ומחשב כמה מכות יכול לסבול האדם הנידון... וביארנו שלמרות שעתה בעוונותינו אין לנו שופטים ולא דיינים שדינו דיני נפשות, עדיין אית דין ואית דיין ועל כל יבוא בדיון. תיארנו שלפעמים האדם מקבל מכה חזקה מאוד ויכול להיות שזה תמורת 'מלקות' שהיה חייב...

צדקה תציל ממות

אחד העניינים העיקריים בכפרות הוא ה"פדיון כפרות" ה"צדקה" שבו, לפי שגדולה מצוות צדקה להציל ולהגן מגזירות רעות, כדכתיב: "וצדקה תציל ממות". ובגמרא מסופר מעשה נורא: מעשה שהיה במר עוקבא שהיה רגיל כל שנה בערב יום הכיפורים לשגר לעני שגר בשכנותו ארבע מאות זוז. ופעם אחת כשלא יכול לילך בעצמו שלח מר עוקבא את בנו שיתן את הארבע מאות זוז לאותו עני. ולאחר זמן מועט חזר הבן והכסף ששלח עמו אביו בידו והחזירם לאביו, שאלו אביו: מדוע החזרת הכסף ולא נתתם לעני? ענה הבן: אין אותו אדם שמחשיבו אתה לעני זקוק לכסף הצדקה. שאלו אביו: מה ראית שאינו זקוק לה? ענה לו: ראיתי שמזלפין לו יין ישן [ששופכים על הרצפה שהיתה מעפר מים כדי שלא יהיה אבק בבית והעשירים היו שופכים ומזלפין יין]. אמר מר עוקבא: מפונק הוא כל כך כפל את הסכום שהיה רגיל לשלחו ושיגר לו שמונה מאות זוז. ואמרו צדיקים: שקול שלשול המטבעות לקופת הצדקה בערב יום הכיפורים מבלבל את המקטרגים.

מצוות אכילה בערב יום הכיפורים

פלא הוא הלשון איך שהתורה נותנת את ציווי האכילה בערב יום הכיפורים: בגמרא ברכות- תנא ליה חייא בר רב מדפתי כתיב "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב", וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין, (ולפי פשוטו של מקרא אפשר לתרץ שהרי כתוב "בערב") אלא לומר לך כל האוכל ושותה בתשיעי מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי. נמצא שכ"כ חשובה וגדולה מצוות אכילה בערב יום"כ שהתורה כתבה בלשון "ועניתם" בכדי לומר ששקולה כעינוי.

והנה טעמים על ענין האכילה:

1. הוא מאהבת הקדוש ברוך הוא את עם ישראל, שלא ציוה להתענות אלא יום אחד בשנה ולטובתם לכפר על עוונותיהם, ומרוב רחמיו ציום שיאכלו וישתו תחילה כדי שיוכלו להתענות, ושלא יזיק להם העינוי. משל למלך שהיה לו בן יחיד שחטא לפניו וגזר עליו להתענות יום אחד, וציוה לעבדיו להאכילו ולהשקותו קודם כדי שיוכל לסבול.

2. כדי שיהיה לבני ישראל כח להרבות בתפילה ובתחנונים ביום קדוש זה.
3. לפי שבזה מראה שמחתו על זה שהגיע זמן כפרתו וזה לו לעד כי הוא דואג על עוונותיו ומצפה בכליון ליום זה אשר יבוא ויכפר.
4. כי בשאר ימים טובים אנחנו קובעים סעודה לשמחת מצוה, כי יגדל וישגא מאוד שכר השמחה על המצוות, ומפני שצום הוא ביום הכיפורים ואי אפשר לעשות בו סעודה נתחייבנו לקבוע הסעודה על שמחת המצוה, בערב יום הכיפורים. וכפי שנהגו בהרבה מקומות לומר בסעודות אלו- "לכבוד יום טוב" ובשל"ה איתא לפרוס על לחם משנה כבכל חג ומועד.
5. הטעם החמישי הוא היפך הסברא מבטעמים 1, 2, והואשע"י שאוכל בערב יום הכיפורים יפה יפה הרי מרגיל עצמו צורך לאכול, ולאחמ"כ ביום הכיפורים מתענה קשה לו עינויו יותר. (וכידוע שמתעם זה גם אין בי"ד קובעין מלכתחילה תענית ציבור ביום ראשון, מפני שהוא לאחר השבת.)

אכילת דגים בסעודה

המצווה לאכול סעודה דווקא, ונהגו לאכול דג בסעודה הראשונה ועפ"י המעשה הידוע שכתב הטור: מעשה היה בחייט יהודי שגר בעיר המלכות רומי. איש תם וטוב לב היה החייט. בבית קטן גר, לבש בגדים פשוטים ומעולם לא אכל מאכלים טובים ויקרים. כאשר הגיע ערב יום כיפור הזדרז החייט וסיים את מלאכתו בשעה מוקדמת ומיד יצא אל השוק לקנות דג יפה לסעודה. אבל בבואו לשוק, ראה, כי כל הדגים כבר נמכרו, התעצב החייט אל ליבו והסתכל שוב כה וכה - אולי בכל זאת נשאר עוד איזה דג בשבילו. והנה ראה, כי אצל אחד החנוונים נשאר עוד דג אחד, טרי וטוב. אך ליד המוכר כבר עמד קונה - היה זה עבדו של השר הרומי. כבר הושיט העבד את ידו לקחת את הדג, אבל המוכר ביקש דינר שלם והעבד לא הסכים לשלם כ"כ הרבה כסף. חיש מהר ניגש החייט אל דוכן הדגים ואמר: "אני אשלם לך דינר שלם! תן לי את הדג!" הסתכל העבד עליו בכעס גדול ואמר: "למה באת להפריע לי? אני צריך את הדג בשביל השר שלי! טוב! מילא! אשלם דינר ואקח את הדג". "אבל אני אשלם שני דינרים!" קרא החייט. שמח המוכר וכבר רצה לתת את הדג לחייט, אך העבד קרא מיד: "אני אתן לך שלשה דינרים!" כששמע זאת החייט הבטיח מיד לתת ארבעה דינרים והעבד הבטיח מיד לתת חמישה כך התחרו ביניהם עד שהציע החייט לתת שנים עשר דינרים. עזב העבד את הדוכן בכעס, כי הבין שהשר שלו לא ירצה לקנות דג כל כך יקר, והחייט קבל את הדג, שילם עבורו את כספו וחזר בשמחה אל ביתו. כאשר הגיע שעת ארוחת הצהרים, ראה השר, כי חסר על השולחן הדג שביקש להכין לו לסעודה, קרא השר לעבדו ושאל אותו: "היכן הדג, שביקשתי להכין לי?" סיפר העבד לשר, איך שיהודי אחד קנה את הדג היחיד שנשאר בשוק, בשנים עשר דינרים. "וכי היית רוצה שאקנה לך דג בשנים עשר דינרים?" שאל העבד בתמיהה. "מיהו אותו יהודי?!" שאל השר. "החייט היהודי שגר שם, בבית הקטן". כעס השר מאוד ושלח מיד לקרוא לחייט. "מה עשית?" קרא השר המרוגז. "מדוע זה אתה זללן כזה וקונה לך מאכלים כל כך יקרים? למה לקחת את הדג שלי?" "אדוני השר!" ענה החייט בשלוה, "איני זללן חלילה, ותמיד אני אוכל מאכלים פשוטים, אבל יום אחד יש לנו בשנה, 'יום הכיפורים' בו אנו צמים ומתפללים כל היום, והקב"ה סולח לנו על כל עוונותינו - והנה מצוה גדולה לאכול בערב יום כיפור סעודה טובה. כך ציונו, כי הוא אוהב אותנו ורוצה שיהיה לנו כח לצום, ובסעודה זו אנו מכבדים את יום הכיפורים ושמחים, שהקב"ה סולח לנו. וכי לא הייתי צריך לכבד בכספי את היום הקדוש הזה?!" כאשר שמע השר את דבריו הנכונים והתמימים של החייט היהודי, נרגע קצת וחשב: כמה אוהב החייט הזה את המצוות! הנה - בשביל מצוה אחת הוציא כל כך הרבה כסף! "לך לשלום" אמר לו השר "אתה פטור מעונש!"

חזר החייט לביתו ומיד התחיל להכין את הדג. ומה פרע לו הקב"ה בשכרו? כאשר פתח את הדג, מצא מרגלית יקרה במעיו, וממנה התפרנס בכבוד כל ימיו.

סעודה המפסקת

היא הסעודה האחרונה שמפסיקה בין האכילה לצום. ולכן אם בדעתו לאכול או לשתות עוד לאחר הסעודה צריך להתנות זאת בפירוש לפני ברכה מ"ז שאינו מקבל עליו עדיין את התענית. כמו"כ נהגו לגמור את הסעודה מבעוד יום ולא ממש סמוך לשקיעה, כי ישנו את הדין של להוסיף מחול על הקודש.

פיוס ובקשת מחילה

א' מהדברים החשובים שבהן עוסקים בני"י בערב יום הכיפורים, הוא הפיוס בין לאדם לחבירו. וכהמשנה בסוף מסכת יומא: דרש רבי אלעזר בן עזריה: "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" - "עבירות שבין אדם למקום יום הכיפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו". שכן אין בכוחו של היום הקדוש לכפר על עוונות של בין אדם לחבירו, עד שאותו אדם שפגע בו מוחל וסולח.

ביארנו היטב מה הם עבירות שבין אדם למקום ומה הם עברות שבין אדם לחברו, ואף הבאנו דוגמאות לכך.

דיברנו כמה חמור הוא "עבירות שבין אדם לחבירו" שהם גם "עבירות שבין אדם למקום", שכן המקום ציוה שלא נצער או נזיק לזולת.

דיברנו על חומר הענין שיד לא ינקה- אית דין ואית דיין, סיפרנו על מקרה שלאברך אחד נולד תינוק אשר לא פסיק בכייה מפומיה, לאורך ג' שנים עד כדי שלא יכלו ההורים לתת תנומה בלילות. ופנו לרופאים מומחים ולא ידעו שום עצה ותושיה, וכך סבלו לאורך זמן. בצר להם פנו לרבנים צדיקים שיתנו עצה לדבר, עד שאמר לו רב אחד- שמא הפריע פעם למישהו לישון ועבר על גזל שינה. נזכר האברך הנ"ל במעשיו בתור בחור אשר היה מפריע לבחור אחד לישון. מיד בהזדמנות הראשונה יצר קשר עם אותו חבר אשר גם היה נשוי מכבר, ביקש את מחילתו ופייסו, כמובן שהלה מחל וסלח לו. כשחזר הביתה והנה הבית שקט ורגוע, בנו אשר עד הנה ביטל את מנוחת הדעת נהיה רגוע ושלו - ממש כלא היה. נורא נוראות מה שבן אדם יכול לסבול בחייו מפני סבל וצער אשר גרם לחבירו, משהו שכבר אינו זוכר.

כמו"כ סיפרנו סיפור דומה: לאשה שלא ילדה כמה שנים לאחר נישואיה, עד שפייסה וביקשה סליחה מאת רעותה אשר הייתה מצערת לה הרבה, ונפקדה בזש"ק. וסיפרנו עוד...
כן סיפרנו על אותו בחור מבוגר שלא הצליח להתארס ל"ע והיה זה על שציער ואינה את חבירו בכך שלא נתן לחבריו להשתתף בשמחתו... ועד שלא פייסו לא מצא את בת זוגו.

והרבה פעמים אנו כבר לא זוכרים את אשר עוללנו לחברנו, אבל הוא זוכר היטב את היסורים, הצער, הבזיונות, וההשפלה. וכל זה אם חברינו אינו סולח לנו- אוי לנו ולנפשנו גם בזה וגם בלא. ולפעמים אפשר פשוט להרוס דורות שלמים ע"י צער בזיון לחבר- שאומרים לו: אתה לא שווה, אתה לא יודע לשחק, אתה טיפש, וכדו' אשר יכולים לשבור את לב הילד אשר זה יגרום שלא יוכל לגדול למה שהוא יכול לגדול, ולכן לא יוכל לגדל ילדים שיכל לגדל וכו'. מי זה שרוצה לקחת אחריות להרוס דורות שלמים.

חז"ל מספרים לנו (בזוהר מקץ) מעשה בצד החיובי של לא לצער את הזולת: מעשה ברבי אבא שישב בשער לוד, וראה אדם אחד בא מן הדרך והוא עייף. נכנס אותו אדם לחורבה אחת, ישב תחת כותל רעוע ונרדם. נסתכל בו רבי אבא וראה נחש מגיח ממאורתו ובה לישוך אותו האיש. מיד יצאה כנגדו חיה אחת מן החורבה והרגה לנחש.

כשהקיץ האיש וראה נחש מת כנגדו קם על רגליו ללכת משם. כיוון שעקר רגליו מיד נתמוטט אותו כותל רעוע ונפל על המקום שאותו איש שכב שם מקודם. בא רבי אבא אצלו ואמר לו: הגד לי מה מעשיך? שהרי עשה לך הקב"ה שני ניסים: ולא על חנין זכית לזה.

אמר לו: לעולם לא היה שגמל לי אדם רעה שלא נתפייסתי ממנו ומחלתי לו מיד. ואם לא הייתי יכול להתפייס לו מיד - לעולם לא עליתי על מיטתי לישון עד שמחלתי לו. ולא הייתי חושש לרעה שיגמל לי - ולא די בזה - אלא מהיום ההוא והלאה הייתי משתדל לעשות עמו טובה. אמר רבי אבא, ראוי הוא שיעשה לו הקב"ה נס על נס.

אף במי שלא פגעו בוודאות משתדלים לבקש ממנו סליחה, ואכן נתייחד ערב יום הכיפורים ליום של פיוס, יום בו מסיימים חשבונות קטנים או גדולים שהעיקו על הלב במשך השנה. וביום זה סולחים איש לרעהו גם על מה שקשה לפעמים לסלוח... והוא סגולה שה' ימחול ויסלח לנו על עוונותינו, מדה כנגד מדה- שכאשר רואה ה' שאנו בני אדם מוחלין על מה שחטאו לנו, מוחל לנו על מה שחטאנו לו.

וכש"כ שצריך לזכור כל אדם לבקש מחילה מאביו ואמו שהרי זה בכלל בין אדם לחבירו וגם בכלל בין אדם למקום. כי ידוע שעשרת הדברות נתחלקו לב' לוחות: לוח א' של המצוות של בין אדם למקום, ולוח ב' למצוות שבין אדם לחבירו. ומצות "כבד את אביך ואת אמך" כתבו קוב"ה בלוח של בין אדם למקום.

ברכת הבנים

בספר מטה אפרים: נהגו שהאבות מברכים את בניהם טרם לכתם לבית הכנסת ומעיתרים בברכה זו גם כן שיחתמו לחיים טובים ושהיה לבם נכון ביראת ה' וישום בלבבו אהבתו ויראתו בלב שלם, וכל אחד כפי מערכי לבו ושינון לשונו שופך תחנונים בבכי ובדמעות שלישי למען יקים ה' את דברו ויקובל תפילתו ויעתר אל ה' וירצהו.

וברכת ותפילת האב על בניו קרובה שתתקבל, כי מפנימיות הלב באה. ותיארנו את הגמרא של ר' ישמעאל כה"ג אשר הקב"ה ביקש הימנו ברכה, ללמד שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך. וכפי שמבואר בספרים הענין שלא תהא ברכת הדיוט קלה... כי השפעת הברכה תלויה ברצון ופנימיות הלב של המברך, ועל כן לפעמים יאחל הדיוט מפנימיות הלב יתר מן הגדול.

ועל כן יראה האדם להעריך את ברכת אביו, לענות אמן בכוונה שכן יהי רצון שיתקיימו כל הברכות. כמו כן כתבו בספרים הקדושים שצריך האדם להתאמץ מאד ולהשתדל לקבל ברכת אביו ואמו. ואפילו בכל ימות השנה, ומכל שכן בערב יום הכיפורים. ואמרו חז"ל במדרש שכל הטובה והממלכה שיש לזרעו של עשו עד היום הוא על שהחשיב ברכת אביו וצעק 'ברכני גם אני אבי'.

יום הכיפורים

במשנה אחרונה במסכת תענית: "לא היה ימים טובים לישראל כיום הכיפורים", יום זה נקבע ליום של רחמים. ביום זה נתרצה הקב"ה אחר חטא העגל ואמר סלחתי כדברך, ומובא במדרש שהחטא נמחל כלא היה. יום זה נשאר לדורות, יום של רחמים מרובים ושל קרבת ה' לישראל.

שונה ומופלא הוא יום זה משאר ימות השנה, שכן הוא יומו של הקב"ה, וכדאיתא בפסיקתא רבתי "ימים יוצרו ולו אחד בהם" - ר' יהושע אומר: שלש מאות וששים וחמשה ימים הם ימות החמה, ליחידו של עולם אחד מהם, ואיזה זה, רבי לוי אמר זה יום הכיפורים".

ובתנא דבי אליהו מובא: שיום זה הוא כל כך יום שמחה לפני הקב"ה, למה הדבר דומה? למלך שהיו עבדיו ובני ביתו מוציאים את הזבלים ומשליכין אותן כנגד פתח בית המלך. וכשהמלך יוצא ורואה את הזבלים הוא שמח שמחה גדולה. לכך נדמה יוה"כ שנתנו הקב"ה באהבה ובשמחה. על כן בהגיע יום זה עלינו לקבלו בשמחה.

וזוהו לשון החינוך על יום הכיפורים: "מחסדי האל על בריותיו לקבוע להן יום אחד בשנה לכפרה על החטאים עם התשובה שישבו. שאילו יתקבצו עוונות הבריות שנה בשנה, תתמלא סאתם לסוף שנתיים או שלש או יותר ויתחייב העולם כליה, על כן ראה בחכמתו ברוך הוא לקיים העולם לקבוע יום אחד בשנה לכפרת חטאים לשבים, ומתחילת בריאת העולם יעדו וקדשו לכך", עכ"ל.

ויום גדול וקדוש מאוד ובספרי צדיקים מצאנו, שעד כדי כך גדול תוקפו של יום, עד כי חסידים ואנשי מעשה היו יראים מלהזכירו בשמו, וכדאיתא שמנהג אנשי מעשה שלא להזכיר שמו של יום הכיפורים כל כך בפשיטות, וכשמזכירין מעניינו לאיזה צורך קורין אותו סתם "יום הקדוש". כמו"כ המסכתא של יוה"כ נקראת בכינוי "יומא".

ואכן, ביום קדוש ונעלה זה, יום המיוחד, בו מתייחד הקב"ה עם ישראל אוהביו - ניטיב דרכנו, ונשוב מרוע מעללנו, ובתפילה ובתחנונים נשא לבבינו אל קל בשמים לחיותנו כהיום הזה, ולחונן אותנו בטוביה דגניז בגויה, יום מחילה סליחה וכפרה על כל עוונותינו.

וזוהו גודל השמחה שיש ביוה"כ, ומברכין שהחיינו בביהכ"נ מיד בכניסת היום, שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן נשגב זה שנזכה ליטהר כשלג וכצמר, אשר אפשר להדגים זאת בנפשנו בגד שנתלכלך מאוד והכיבוס נותנת לו צורה אחרת "אה" נקי וטהור, כן עושה ה' לנו ביוה"כ כמובן עם כל ההשתדלות מצידנו אנו.

איסור מלאכה והעינויים

- ◆ איסור אכילה ושתייה - קטנים פחות מתשע שנים מתענים רק בלילה. מתשע שנים והלאה, מחנכים לתענית שעות, שיאחרו קצת ממתי שרגילים לאכול, ויש הנוהגין להחמיר אף על בניהם הפחותים מבני תשע להתענות תענית שעות.
- ◆ איסור רחיצה - אפילו אבר א', ולכן כשצריך ליטול ידיו נוטל רק עד פרקי אצבעותיו. ילדים שנוטלים את ידיהם לסעודה או כהנים הנוטלים את ידיהם לברכת כהנים - נוטלים כרגיל.
- ◆ איסור סיכה - למרוח שמן או קרם ידיים וכדו'.
- ◆ איסור נעילת הסנדל - דווקא של עור אסור, אבל של גומי, עץ, קש וכו' מותר.
- ◆ איסור מלאכה כביום השבת אשר נאמר בו "שבת שבתון", ואין היתר של אוכל נפש כבשאר יום טוב.

טעם לעינויים ולאיסור מלאכה:

1. כדי לענות את עצמו מההנאות, ובזה לתקן את כל ההנאות שנהנה שלא כדין.
2. בכדי שיתפנה האדם לגמרי מצרכי העוה"ז באותו יום גדול של תפילה וכפרה, ויהיה כל כולו נתון אל הסליחה ואל התפילה.

חמש תפילות היום

- ◆ מידי יום ביומו מתפלל היהודי שלש תפילות: אחת בלילה - ערבית. ושתיים ביום - שחרית ומנחה.
- ◆ בשבתות, בראשי חדשים ובחגים נוספת עוד תפלה: תפלת מוסף.
- ◆ ביום כיפור הוסיפו חכמינו זכרונם לברכה, תפלה מיוחדת -תפילה חמישית. אותה מתפללים אחרי מנחה: הלא היא תפילת נעילה.

קיטל

- נוהגים ללבוש בגדים לבנים בתפילות היום, ויש נוהגים שהולכים כך כל היום. והטעמים:
- ◆ דוגמת מלאכי השרת שכתוב עליהם "לבוש בדים" וביוה"כ בני"י נקיים כמלאכי השרת.
  - ◆ שהוא לבוש דמוי תכריכים (בגד מתים), להזכיר אחריתו שהוא יום המוות ועל ידי זה ייכנע לבבו לשוב בתשובה שלימה, וע"ש זה נקרא בגד זה "קיטל" מל' קטלא בארמית אשר פירושו "מוות".

כל נדרי

את העוון החמור של נדרים כבר הזכרנו בער"ה שלכן מתירים הנדרים שנדרו בעבר. מכל מקום עם כניסת היום הקדוש יום כיפור אומרים "כל נדרי", שתיקנו לעשות התרת נדרים שלהבא, בצבור, כדי לבטל למפרע את הנדרים שעתיד האדם לנדור מבלי שיזכור שאין מן הראוי לנדור שמא לא יקיים. יש דעות שהתרת נדרים זו הוא גם על נדרים שלעבר, שמכיון שיום תשובה היא היום- ואם נדר אדם נדר במשך השנה חייב הוא לקיימו, ואין יום כיפור פוטרו מלקיים הנדר על כן צריך הוא לעשות התרת נדרים, בכדי שיהא נמצא שאין על האדם עוון חמור זה של אי קיום הנדרים שעשה בשנה החולפת, וזהו חילוקי המנהגים אם אומרים 'מיום כיפורים שעבר עד יום כיפורים זה' או שאומרים 'מיום כיפורים זה עד יום כיפורים הבעל"ט'.

הוצאת ספרי תורה

בשעת כל נדרי מוציאים את ספרי התורה שבהיכל, והיינו שאנו מצרפים את הקב"ה להתרה שאנו עושים. כשמסיימים "כל נדרי" מקיפים עם הספרי תורה את הבימה וכולם מנשקים אותם, ומבקשים סליחה מהתורה הק', אולי לא כיבדנו אותה מספיק ללמדה כדבעי או לקיים את דבריה.

יודי

אין תשובה בלי וידוי, לפיכך תקנו חז"ל סדר וידוי על פי א"ב כפול, בו כלולות רוב העבירות שאדם עלול להיכשל בהן. מכל מקום יש לאדם להתוודות גם על חטאיו שאינם כלולים בסדר הוידוי, יפרט אותם בלחש ויתחרט עליהם. תשובה תלויה בב' דברים: (1) חרטה על העבר, (2) קבלה על להבא. ומפורסמים דברי הרמב"ם שגדר התשובה היא "עד שיעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם".

סיפרנו משל שהיה זקני הרה"צ ר' זלמן בריזל זצ"ל חוזר עליו רבות בשם צדיקים להגדיר על ידו את עניין התשובה ובעיקר את ענין החרטה.

אשר היה סוחר עשיר אשר השקיע את כל הונו ורכושו לקנות הרבה סחורה ביריד, ולא רק רכושו השקיע אלא גם לווה כספים רבים מכל שכניו וידידיו, באשר הרווח מאותה סחורה היה עתיד להיות רב מאוד.

בדרכו חזרה לעירו היה צריך לעבור על פני נהר גדול אשר בימי החורף הכפור היה קפוא לגמרי עד שיכלו לנסוע עליו עם עגלות וסוסים, אבל אז כבר היה סוף החורף והנהר היה נראה קפוא, אבל באמת אינו קפוא לגמרי, ובדק הסוחר במקלו וראה שהוא קפוא ולכן החליט להעביר את הסחורה לעירו דרך הנהר, אבל חבריו המנוסים התחננו בפניו שלא יעשה שטות זו כי הנהר מרמה אותו, והוא אכן נראה קפוא אבל באמצע הנסיעה עלול הקרח להישבר ואז יהיה רע ומר גורלו כי יפסיד לא רק את כל הונו אלא גם יסתבך בחובות עצומים, לכל מכריו אשר לווה מהם סכומי כסף אדירים. אבל הוא היה חכם מהם והחליט כן לנסוע דרך הנהר, וכאשר הגיע לאמצע הנהר נתמוטט הקרח וירד כל רכושו למצולות, לטמיון. נקל לשער את עוצמת החרטה של אותו "חכם" אשר בגלל החלטתו הטיפשית הפך בין רגע לאומלל מוחלט. כך, הגדירו צדיקים צריכה להיות עוצמת החרטה של בעל התשובה.

ועל ענין ה"קבלה על להבא" התאמנו את המשל מהרה שהיה א' הצדיקים אומרם בניגון מיוחד להתעוררות בתשובה וכל העם געו אחריו בבכיה.

מעשה באדם אחד שנסע לדרכו ונכנס ליער עבות סבוך עצים, ובבואו לצאת ממנו התבונן וראה כי הוא תעה בדרכו, ולא זו הדרך אשר היה צריך לילך בה, ולא ידע עד מתי יהיה במקום מסוכן זה וכמעט נתייאש מחייו, לפתע ראה מרחוק אדם אחד ביער ומיד שמח שמחה רבה לקראתו ונשא חיש מהר את רגליו לרוץ אליו, ניגש אליו ותיכף שאלו שמא יודע אתה היאך יוצאים מכאן כי תועה בדרך אני, מיד נענה אותו אדם ואמר, גם אני נמצא בצרה זו כמוך כי נכנסתי ליער ולא מצאתי את דרך היציאה, אולם עצה אחת יש לי בעבורך ללמדך כי זו הדרך אשר הלכתי בה לא זו היא הדרך, והנמשל הוא שאדם צריך ללמוד ממעשיו הרעים אשר עשה עד כה ולקבל על עצמו בל לשוב עליהם עוד.

ולכן לאחר שהתודה והתחרט האדם על חטאיו צריך לקבל על עצמו שלא יחזור עוד לסורו מהיום והלאה. אם לא קבל עליו - אין תשובתו תשובה.

כך אמרו חז"ל: אדם, שיש בידו עבירה ומתוודה ואינו חוזר בו, למה הוא דומה? לאדם שתופס שרץ בידו, שאפילו טובל בכל מימות שבעולם לא עלתה לו טבילה. זרקו מידו - כיון שטבל בארבעים סאה מיד עלתה לו טבילה שנאמר: "ומודה ועוזב ירחם".

מתוודין בגוף כפוף ובלב נשבר, על שם הכתוב: "לב - נשבר ונדכה אלקים לא תבזה". ומכין באגרופ על הלב, משום שהלב, הוא הגורם לחטא.

ועשר וידיין מתוודה האדם במשך יוה"כ כנגד מה שפגמנו בעשרת הדברות שבהם כלול כל התורה.

אמירת בשכמל"ו בקול רם

בליל יום הכיפורים ומחרתו אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בקול רם. משום שבכל השנה אומרים אותו בלחש מפני שמשנה גנבה בשמיעתו זאת מהמלאכים, אבל ביום הכיפורים גם ישראל דומים למלאכים.

והוספנו את הווארט הידוע מצדיקים: שלכאורה קשה שבליל יוה"כ כשהאדם שבע והותר מרוב המאכלים בערב יוה"כ פ, אומר במעריב בשכמל"ו בקול רם, ובמוצאי יוה"כ כאשר האדם עומד אחרי יום שצם ונתעלה בתפילות רמות ובאמת דומה למלאך, למה אז אינו אומר בקול רם? הסבירו צדיקים כי העיקר היכן הראש מונח דאין הכי נמי בעריו"כ האדם אחרי סעודות לשובעו, אבל ראשו

מונח כבר בתפילות היום בקדושת היום, הרי הוא כמלאך. משא"כ בעת פנות היום המחשבה כבר פונה לאכילה...

מוספין

חלק גדול בתפילות יום הכיפורים הוא במוסף, תיאור סדר עבודת יוה"כ אשר זה הי' אחד מהזמנים המיוחדים והמעולים בבית המקדש אשר בעז"ה יבנה במהרה ממש. וידוע עש"ן ר"ת עולם שנה נפש, והיינו מקום זמן והאדם: בזמן הכי המקודש - יום הקדוש נכנס הנפש הכי מקודש הכה"ג, למקום הכי מקודש קודש הקדשים. ביום אחד ומיוחד בשנה זכה הכהן גדול ליכנס בסה"כ ד' פעמים באותו היום.

הבהרנו כמה דברים בעבודת יוה"כ:

בכל יום היו כל העבודות נעשין בכל כהן, משא"כ ביום הקדוש רק ע"י הכהן גדול בעצמו. ולכן במשנה מפורט הרבה דברים ששינו מכל ימות השנה, בכדי להקל על הכה"ג שצם היום ועושה הכל לבד, כמו"כ היה זה אחרי לילה שהכה"ג לא ישן.

כל אותו הלילה היתה ירושלים הומה מיקריה שהלכו בה ברגש וקול הברה של תורה ותפילה יוצא מכל בתי ירושלים. גם הכהן הגדול לא היה ישן בלילה זה וכמו שאיתא במשניות מס' יומא: אם היה חכם דורש בתורה לפני זקני כהונה כל הלילה, ואם היה תלמיד - דרשו לפניו. ביקש להתנמנם - פרחי כהונה מכין לפניו באצבע צרדה, ואומרים לו: 'אישי כהן גדול, עמוד והפג אחת על הרצפה' (שכן רצפת האבן קרה, וע"י תפוג השינה.)

עוד איתא שלא היתה קריאת הגבר מגעת עד שהיתה עזרה מלאה מישראל. וכל אותו היום עמדו כל העם על רגליהם צפופים ולא נעו ולא זעו ולא הוציאו הגה מפיהם, אלא עמדו יותר משתים עשרה שעות רצופות, ליבם מלא חרדת קודש ועיניהם נשואות אל הכהן הגדול לראותו בעבודתו כל היום.

חוץ מהקרבות הרגילים של כל יום, וחוץ מהקטורת הרגילה של כל יום, וחוץ מקרבנות המוספין שנתווספו לכל חג ... היו עוד קרבנות מיוחדות לכפרת היום- קרבנות הכה"ג, פר לחטאת ואיל לעולה. קרבנות העם, שני שעירים אחד לה' ואחד לעזאזל. וקטורת מיוחדת ליום זה אשר נשחק עוד הפעם, ונעשית בכלי מיוחד, ונעשית לפני ולפנים בקודש הקדשים.

כמו"כ ביארנו שישנן ב' דרגות בקרבן חטאת: חטאת פנימית וחטאת חיצונית, וחטאת יוה"כ עולים על כולנה שמתן דמם לפני ולפנים.

4 כניסות לקודש הקדשים.

5 טבילות ביום זה.

10 קידושי ידיים ורגליים.

5 חליפות בגדים.

ד"ם נתינות של דם בד"ם = מ"ד נתינות של דם (מקרבנות המיוחדים לכיפור) בד' מקומות.

ביום כיפור היה הכהן הגדול עושה גורל על שני עזים, שהיו לוקחים שני פתקים אחד היה כתוב עליו לה' ואחד היה כתוב עליו לעזאזל, ונתנו אותם בתוך תיבה והכה"ג היה מוציא ושם אותם על העיזים שעמדו לפניו, העז שהיה יוצא עליו בגורל לה' היה מקריב אותו לקרבן על המזבח, והעז שיצא עליו הגורל לעזאזל היה הכה"ג מתודה עליו על כל העבירות של בני ישראל, והיו שולחים אותו עם כל העבירות שעליו ע"י שליח מיוחד למקום ששמו עזאזל, ושם היה עולה על הר גבוה ודוחף אותו למטה.

בעבודת כהן גדול היו מתכפרים עוונותיהם של ישראל, וכיצד ידעו בני ישראל שנתכפר להם עוונותיהם? לקחו חוט של שני [שצבע זה מסמל לחטא] שחציו הי' תלוי על פתחו של היכל בבית המקדש וחציו על קרניו של העז, ובזמן שזרקו את העז מההר היה החוט שבבית המקדש מלבין [וזה מראה על כפרת החטא שהלבין ונהיה נקי], ומזה ידעו בני ישראל שנתכפר להם עוונותיהם, וכל בניו היו מצפין לראות מתי יתלבן כשהשעיר לעזאזל הי' מושלך להר הקשה. אין לתאר ואין לשער גודל ההתרגשות שהי' להם אז כשראו בחוש במו עיניהם איך שהקב"ה מוחל להם על עוונותיהם.

כשהכהן הגדול היה מתודה על העבירות של בני ישראל היה מזכיר את השם המפורש, וכל פעם שבני ישראל היו שומעים את השם המפורש היו משתחווים לה' והיו אומרים ברוך שם כבוד והיו מתוודים על חטאם. והיה נס שאעפ"י שכאשר היו עומדים היה צפוף מאוד, מ"מ כשבאו להשתחוות היה מקום לכולם להשתחוות ברווח, ואף רחוקים היו א' מן השני ארבע אמות מכל צד כדי שלא ישמע האחד בוידיו של חברו. ונוהגים גם אנחנו להשתחוות כשהחזן מזכיר ענין זה.

ועוד רבות אשר לא יכילנו הזמן להאריך בהם, ועוד יתעסקו התלמידים בזה בעז"ה בלמדם משניות מסכת יומא.

אבל נסיים רק בתיאור של שליח רומי שבא לראות בכבוד בית המקדש ביום הכיפורים, ומה שסיפר לעמו מה שראה בעיניו:

שבעת ימים קודם היום ההוא, היום מיוחד שקוראים "כיפור" והוא האדיר להם מכל הימים, היו מכינים בבית הכהן הגדול מושב וכסאות לאב בית דין ולנשיא ולכהן גדול וסגן הכהנים והמלך. ולבד אלה שבעים כסאות של כסף לשבעים סנהדרין. הזקן מן הכהנים היה קם על רגליו ואומר לפניו דברי כיבושין ותוכחות, ואמר לו: ראה לפני מה אתה נכנס, ודע שאם תאבד הכוונה - מיד תיפול ותמות ותאבד כפרת ישראל והנה עיני כל ישראל תלויות בך, חפש דרכיך שמא יש בך עוון אפילו קל, כי יש עוון שקול כנגד כמה מצוות, ושיקול זה הלא הוא ביד א-ל דעות. גם חקור באחריך הכהנים וטהר אותם, שים נגד פניך כי לפני מלך מלכי המלכים היושב על כסא דין ומזרה בעיניו כל רע, אתה בא, ואיך תבוא והאויב עמך?

אף הוא משיב אחריו ואומר להם שכבר חיפש ועשה תשובה ממה שנראה שיש בידו עוון. גם כל אחיו הכהנים קרבו בעזרה שבמקדש והשביעם במי ששיכן שמו שם, שכל אחד יאמר מה שיודע בחברו או מה שיודע בעצמו, ונותן להם לכל דבר ודבר התשובה הראויה. גם המלך אמר לו דברים טובים ומבטיחו לכבדו בצאתו בשלום מן הקודש.

אחר זה היו מכריזים ואומרים איך הכהן הגדול יוצא ללשכה שלו אשר במקדש, ואז יוצאים כל העם ללוותו והולכים לפניו כסדר. וכן ראיתי בעיני: ראשונה הולכים לפניו כל שהוא מזרע מלכי ישראל, כי הקרוב הקרוב אל הכהן הוא יותר חשוב, ואחריהם כל אותם שהם ממלכי בית דוד, וכל כסדר נכון זה אחר זה. וקרוב לפניהם אומר: תנו כבוד לבית לוי, שלשים אלף וששת אלפים היו, וכל סגניהם היו לובשים באותה שעה בגדי משי תכלת, והכהנים משי לבן, וארבעה ועשרים אלף היו. ואחריהם המשוררים, ואחריהם המנגנים. ואחריהם תוקעי החצוצרות, ואחריהם השוערים ואחריהם עושי הקטורת, ואחריהם עושי הפרוכת, ואחריהם השומרים, ואחריהם האמרכלים, ואחריהם כת אחת נקראת קאטופילוס (נושאי כסאות) ואחריהם כל אנשי מלאכה ממלאכת הקודש, ואחריהם שבעים הסנהדרין, ואחריהם מאה כהנים וגזרי כסף בידיהם לעשות דרך, ואחריהם הכהן הגדול, ואחריו כל זקני הכהונה שנים שנים.

ובראש כל חוצות היו ראשי ישיבות עומדים ואומרים: איש כהן גדול, בואך לשלום, התפלל ליוצרנו שיחיינו לעסוק בתורתו. ובהגיעם לפתח הר הבית, היו מתפללים שם על קיום מלכי בית דוד, ואחר

זה על הכהנים ועל המקדש. והיה הקול כל כך חזק מריבוי העם בענותם "אמן" עד שהעופות הפורחים היו נופלים לארץ. ואז הכהן הגדול משתחוה לכל העם ופורש בבכייה ויראה. ושני סגני כהונה מוליכים אותו ללשכה שלו, ושם פורש מכל אחיו הכהנים. וזה - בכניסתו. אבל בצאתו היה הכבוד כפליים, כי כל העם אשר בירושלים היו עוברים לפניו, רובם באבוקות של שעווה לבנה דולקות וכולם לובשים בגדי לבן, וכל החלונות מעוטרים ברקמה ומלאים נרות. וספרו לי הכהנים, כי הרבה מהשנים לא היה יכול כהן גדול להגיע לביתו (במוצאי יוה"כ) קודם חצות הלילה, מפני דוחק העם העובר וריבוי הגדול, שאף על פי שהיו כולם מתענים - לא היו הולכים לבתיהם עד יראו אם יוכלו להגיע לנשק ידי הכהן הגדול. וביום שאחריו היה עושה סעודה גדולה ומזמן לאוהביו ולקרוביו, ויום טוב היה עושה לפי שיצא בשלום מן הקודש. אחר זה היה מצווה לצורף, ועשה לוח זהב ויפתח בה זה הלשון: "אני, פלוני כהן גדול בן פלוני הכהן הגדול, שימשתי בכהונה גדולה בבית הגדול והקדוש לעבודה מי ששיכן שמו שם, והיה זה שנה כך וכך ליצירה. מי שזיכני בעבודה זו, הוא יזכה בני אחרי לעמוד לשרת לפני ה'".

והענין להזכיר סדר עבודת יוה"כ ביום זה, הוא מפני ב' הטעמים:

1. לקיים מאמר הכתוב "ונשלמה פרים שפתינו", שכשאינו לנו קרבן, נתן לנו ה' את האפשרות לשלם קרבנות בעסקנו ובאמירתנו אותם הקרבנות.
2. לקבל את ההשתוקקות והגעגועים והציפייה לבניית בית השלישי, ונבקש על זאת ביום קדוש ונפלא זה, ואולי יחוס עם עני ואביון וכבר ירחם.

תפילת מנחה

את הסיפור המופיע בספר יונה למדו הילדים במסגרת לימוד נביא בשיעורי אחיה"צ.

הטעמים שקוראים ספר יונה ביום הכיפורים:

1. מאנשי נינוה אנו למדים, כי בכל מצב יכול האדם לשוב בתשובה אפילו ברגע אחד, ולחולל בנפשו מהפך כביר, יעידו על זאת אנשי נינוה.
2. דבר זה מעודד אותנו ביום זה, שאנו מוצאים כי הקב"ה חס ומרחם על בריותיו כולנה אף על גויי ארץ, וכש"כ על בניו חביביו בוודאי חס הוא ומרחם, ואזנו כרויה להקשיב לקול שוועתם ולקבל באהבה וברצון את תשובתם.
3. מיונה הנביא אנו למדים, כי בשום אופן לא יוכל האדם לברוח מפניו של הקב"ה, אם נצטווה האדם במצוות ה' לא יועילנו הוא ונשמתו יבואו על תיקונם, אם ע"י שיעשה אותם וחי, אם על ידי יסורים... אם ע"י גלגולים ח"ו.
4. ועוד מה שמוזכר במשנה במסכת תענית 'לא נאמר וירא הא' את שקם ואת תעניתם, אלא וירא הא' את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה', והיינו שעיקר יום הכיפורים הוא התשובה ולא העינוי.

תפילת נעילה

כנ"ל ביום כיפור הוסיפו חכמינו זכרונם לברכה, תפלה מיוחדת - חמישית. אותה מתפללים אחרי מנחה, הלא היא תפילת נעילה.

שעת תפילת נעילה, שבה מסתיימות תפלות יום הכיפורים, היא שעת נעילת שערי שמים, שהיו פתוחים במשך עשרת ימי תשובה שמראש השנה עד יום הכיפורים - שערי תפילה. שערי בקשה, שערי סליחה ומחילה, שערי כפרה.

שעה זו היא שעת רחמים ורצון, ובה אנו מבקשים: "פתח לנו שער בעת נעילת שער!"

בעשרת ימי תשובה אנו מבקשים: "אבינו מלכנו! כתבנו בספר חיים טובים! כתבנו בספר סליחה ומחילה!" ואילו בשעת הנעילה אנו משנים ואומרים: "חתמנו בספר חיים טובים!" כי זוהי השעה של חתימה.

בכדי לדעת לנצל היטב את הרגעים האחרונים של יוה"כ בעת תפילת נעילה כדאי לשאת משל לפני נעילה:

מעשה בבעל מפעל, שהוצרך לעקור לארץ אחרת, והשכיר את המפעל לשנה, בעל המפעל עצמו שמר על סדרי עבודה תקינים, שכן אם יעביד את הפועלים למעלה מכוחם הלוא יקרו ויתמוטטו, ושכרו יצא בהפסדו. אבל השוכר לא חישב חשבונות אלו שכן ביקש להפיק את הרווחים הגדולים ביותר לאותה שנה, ותו לא. מהיותו אכזר ובעל לב קשה, העביד את הפועלים עד כלות כוחם, הרע את תנאי עבודתם וצמצם את שכרם. הללו נחנקו תחת עולו של העריץ, וייחלו ליום שבו תסתיים שכירותו.

השנה עמדה להסתיים וחזרה השכירות עמד לפוג, ואז עברה השמועה שבעל המפעל רק יבקר בו במלאות שנה, ובמעמד ביקורו יאריך את חוזה השכירות. נועצו הפועלים לבוא לפניו בבכי ובתחנונים, ולבקשו בדמעות שלישי: אל תמסרנו ביד הצורר המעיק, רחם עלינו ואל תשחיתנו. שוב להנהיג אותנו ולעמוד בראשנו.

דבר ההתארגנות נודעה לשוכר, והוא פעל לסכל את עצתם, מה עשה, עמד והטיל עליהם עבודות שונות במפעל ומחוצה לו, וטרד את דעתם כל יום הביקור כולו. הם עצמם לא התקוממו ולא טיכסו עצה, כי אמרו: עוד היום ארוך, ונספיק גם לבצע את המוטל עלינו וגם לשוחח עם אדוננו. אבל הטרדות נמשכו כל היום, ובינתיים הסתיים ביקורו של בעל המפעל, והוא יצא החוצה בלוויית השוכר כדי לנסוע אל האכסניה ולחתום שם על הארכת השכירות, כאשר ראו זאת הפועלים חשכו עיניהם. הם ידעו כי בעוד כמה דקות תצא השיירה לדרכה והכל אבוד. או אז נטשו את הכל, את המכונות ואת הסדנאות, עזבו את הכל ונהרו החוצה, השתטחו לפני המכונות וצעקו בקול נוקב: "אדוננו! ביד מי מסרת אותנו, ביד מי הפקרת אותנו? אל תעזבנו ואל תטשנו!"...

והנמשל: הקב"ה לקחנו לו לעם, והנחנו כאב רחמן, אבל בעוונותינו אמר: "אלכה ואשובה אל מקומי" ונתננו בידי לא נוכל קום, ביד הצר והצורר, הוא השטן, הוא היצר הרע, הוא מלאך המוות. והנה בעשרת ימי תשובה בא הקב"ה כביכול לפקוד אותנו כאמור: "דרשו ה' בהמצאו - אלו עשרת ימי תשובה". מה עושה השטן, מטרידנו בטרדות שונות, ומבלבל את דעתנו. אבל כבר פנה יום, בעל הבית עומד לנסוע, וכבר עומדים לנעול את השער - אם ח"ו יצליח הצורר לשכור את המפעל לשנה נוספת - מה יהא עלינו, כמה יתעלל בנו!

על כן, הבה ננהר אל השער ונפיל את תחינתנו: אל תשחת עמך ונחלתך, אל תתננו ביד זרים, משול בנו אתה בחסד וברחמים!

זהו: "מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו". אימתי תוכלו להטהר? בעוד אתם עומדים לפני ה', בעודו מצוי לכם. אבל אם השערים ינעלו, והוא יפליג לדרכו - תהיו חלילה מן הצועקים ואינם נענים! הוא סיים: - "על כן, אחינו בני ישראל, כעת היא החתימה. והנה, מי שנכתב לטוב, יבקש שתיגמר החתימה בעדו לטובה. ומי שנכתב ונגזר דינו לח"ו לרע, כעת עדיין ביכולתו להחזיר הדבר. לכן, אחינו בני ישראל, אל תתעצלו ואל תמעיטו בכי ותפילה ויודיו ותשובה, כי אם לא עכשיו - אימתי. וכשנשוב, מובטחים אנו, כי ה' נותן יד."

המגיד מלובלין זצ"ל נשא את משלו ואמר: מעשה בצייד אחת שתעה בנבכי היער. הוא פילס את דרכו בחרדה כשקשתו נכונה בידו לקדם פני הרעה, והנה, משהו מתנועע ביער העצים. אולי זה אריה, אולי נמר, הוא שיגר לעברו חץ, אך הדבר לא זז. הוא התקרב אליו ונוכח לדעת כי זהו שיח יבש, אך הנה מאחוריו! הוא זאב על עקבותיו במהירות הבזק שיגר חץ נוסף, החץ אבד בעוולת

העצים. היה כנראה רשרוש עלים ברוח. ומה זה שם? הוא נראה כנמר. הוא ירה לשם חץ והתקרב. התברר, שהיה זה סלע אפרפר. לפתע נוכח לדעת שלא נותר בידו אלא חץ אחד. ואז נשמעה שאגה מקפיאת דם. אריה נמצא בסביבה...

לבו החיש את פעימותיו, הוא החזיק הכן את הקשת, אחז בידו את החץ, וידע כמה עליו להיזהר בו, ידע עד כמה חיייו תלויים בחץ היחיד שבידו!...

והנמשל, הלוא בימים אלו ספרי חיים וספרי מתים פתוחים, והסכנה אורבת, "בינוניים תלויים ועומדים", כבר ירינו חץ ושנים ושלושה. התפללנו ושיווענו, העתרנו והתחנונו. ואין אנו יודעים אם פגענו, אם פעלנו. עתה, לא נותר בידינו אלא חץ אחד. לא נותרה בידינו אלא תפילת נעילה - כמה חיינו תלויים בה, כמה יש לנו לכונן בה!

מסופר על אחד הצדיקים, אשר פעם אחת ביום הקדוש לפני נעילה שמע את ה'עולם' מרננים על השעה המאוחרת, פתח את פיו במשל ואמר: פעם נסעה המלכה על אם הדרך ונקלעה לסערת שלגים ורוחות סער וזעף, עד כי החשיך עליהם הלילה. שלחה המלכה את א' ממשרתיה לכפר הסמוך להודיע שהמלכה מחפשת מקום ללון, ומעשה שהיה שאף אחד מחשובי הכפר לא הסכים לקבל את המלכה, רק אחד מהתושבים קיבל אותה בכבוד ויקר כראוי למלכות, אך זמן מה קודם שהאיר היום - העיר הלה את המלכה בפראות ודרש ממנה לעזוב את ביתו תיכף ומיד, ולא הועילו כל תחנוניה להמתין עד אור היום, אלא הכריח אותה לעזוב את ביתו מיד. כמובן שכל בני הכפר נענשו בידי המלך, אך אותו כפרי אשר כן הכיר במעלת המלוכה וכיבד אותה כיאות, ולבסוף לא השכיל וזרקה בבזיונות נענש בעונש כפול ומכופל.

כך אתם פנה הצדיק אל פני תלמידיו: כל היום התייגעתם בתפילה ובצום ועתה עבור כמה רגעים למחר את הצום רוצים אתם להפסיד את הכל.

תקיעת שופר בסוף היום

לאחר תפילת נעילה תוקעים תקיעה אחת, ויש הנוהגים לתקוע תשר"ת. והטעם:

1. זכר לתקיעת שופר ביום כפור של שנת היובל.
2. לסימן, שיצאנו זכאים בדין ונמחלו עוונותינו, כחוזרים מעורכי המלחמה לאחר הנצחון, שמריעים ותוקעים.
3. ביום הכיפורים קבל משה את הלוחות האחרונים, וכשירד מן ההר תקעו בשופרות, לפיכך קבעו תקיעה לדורות.
4. רמז לסילוק השכינה, ששרתה ביום הכיפורים, שנאמר: "עלה אלקים בתרועה, ה' בקול שופר".
5. לפי שליל מוצאי יום הכיפורים הוא מעין יום טוב, כמו שאמרו במדרש: במוצאי יום הכיפורים בת קול יוצאת ואומרת: "לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלקים את מעשיך" - כבר נשמעה תפילתכם, ולפי שאין החג הזה מפורסם כל כך, תקנו לתקוע בשופר כדי לפרסמו.

העיקר הוא הרצון

פעם אחת בא א' הצדיקים לבית המדרש לתפלת "כל נדרי" והיה עצב סר וזעף, ואחרי אמירת "כל נדרי" הניח לפוש כשעה חדא, וראו כי רוח חדשה בא בקרב כל התפילה.

אחר יום הכיפורים שאלהו אנשי בריתו על האמור, וסיפר להם כי בעיר אחת היה מוזג יין שהאדון שלו אהבו מאוד, וכאשר המוזג יין ואשתו הלכו לעולמם, השאירו אחריהם ילד קטן ורך הצריך לאמו,

חמל עליו האדון [הגוי] ולקח הילד לביתו גידלו על ברכיו והשתעשע עמו, ולא ידע הילד מדת יהודית מאומה. וסיפר לו האדון: כי אבותיו היו יהודים, הוא חמל עליו וגדלו לבן וכל הונו ורכושו שלו המה, והראה לו מה שנשאר איזה מטלטלין מעזבון אבותיו השווים מחיר קטן, ובתוכם היו איזה חומשים וגם סידור קרבן מנחה אשר אם הילד התפללה תמיד מתוכו.

והנה אז היה המנהג, שבני הכפרים הקדימו את עצמם לבא העירה בימי הסליחות, ויהי היום בימי הרצון הנזכר, ראה הילד כי בני הכפרים היהודים נוסעים בעגלת צב, ושאל אותם להיכן תסעו? וסיפרו לו, כי בא ימים הנוראים, ובראש השנה יכתבון וכו', ומה נורא היום הזה, על כן המה נוסעים לעיר גדולה לה' להתפלל בקיבוץ רב, כי הן לאל תפילת רבים לא ימאס.

והנה מרגע ההוא החל רוח השם לפעמו להילד כי הלא ידע כי יהודי הוא, ובלילה ראה אבותיו בחלומו ועוררוהו לחזור לאמונתו, כי יהודי הוא, כן היה ליל אחר ליל - בכל עשרת ימי תשובה, שראה בחלום כמו בהקיץ, ויספר לאדונו, וענה לו "חלומות שוא ידברו" אבל אביו ואמו רצו להזיק לו באם לא ישוב לטוב.

בתוך כך הגיע ערב יום הכיפורים, וראה הילד שוב עגלות מלאות יהודים נוסעות להעיר, ושאל על ככה? והשיבו לו: כי זהו היום שקוינו "יום סליחה ומחילה וכו'" ואז התמרמר מאוד הילד, ולקח מהבית והעליה הסידור קרבן מנחה הנזכר, ונס אל אחת הערים עיר גדול, ובא בבית הכנסת בעת "כל נדרי" וראה כל העם מעוטפים בלבנים, ומחזורים בידם ומתפללים ובוכים.

התחיל הילד גם כן בקול זעקה ומרה, ולהתפלל לא יכול, והיה רעש גדול בשמים, לכן התעצב הצדיק והשתתף בצערו של האי ינוקא שיקובל תשובתו שלא יחזור בדעתו לשוב לסורו חס ושלו, ובתוך כן התיישב הילד ואמר לעצמו: 'רבוננו של עולם איך וייס נישט וואס צו דאווענען וואס צו זאגן, דא האסטו רבוננו של עולם דעם גאנצע סידור', ופתח הסידור והניחו על הסטנדר וזרק את עצמו בראשו של הסידור ובכה ועשה תשובה, ותפילתו זו עשתה רושם ונתקבלה ואז שמח הצדיק מאוד, ולכן באמירת "ברכו" נתמלא עוז וחדוה.

מוצאי יום הכיפורים

מצוה להרבות בסעודה במוצאי החג. יש לשמוח על שזכינו לקיים את מצוות היום ונטהרו מטומאת החטאים, שנתלכלכנו בהם כל השנה כולה. "אמר ר' עקיבא: אשריכם ישראל, לפני מי אתם מיטהרין, ומי מטהר אתכם? אביכם שבשמים, שנאמר: וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם".

ההכנה לסוכה

אנשי מעשה מתחילים במוצאי יום הכיפורים בהכנה להקמת הסוכה, כדי לצאת ממצוה למצוה, שנאמר: "ילכו מחיל אל חיל" (תהלים פ"ד ח') ולמחרת עושים את כולה, משום שאמרו חז"ל: מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה, וזריזין מקדימין למצוות, והרי זה זריז ונשכר.

ממחרת יום הכיפורים

חלם היתה עיר ואם בישראל. משום מה נהפכה שמה לקריית השוטים טובי-הלב, נהפכה לשם נרדף לתמימות מטופשת. מסופר על זוג חלמאים שחסכו פרוטה לפרוטה. הפרוטות הפכו לדינרים, והאישה אמרה לבעלה: "לך נא אל אחד הכפרים וקנה בשבילנו עז. העז תיתן לנו חלב, נחבץ גבינה, נשתה ונאכל, ואף נמכור מעט, ותבוא הרווחה".

שמע החלמאי בקול אשתו, נטל את הכסף ונשא את רגליו. בדרכו סר לפונדק, היטיב ליבו במאכל ומשקה והמשיך בדרכו אל הכפר. שם קנה עז חולבתופנה לשוב לעירו. התנהל לאיטו, והעז בעקבותיו. כיון שהגיעו לפונדק קשר את העז לגדר ונכנסלפוש מעט. נכנס עימו בעל הפונדק בדברים וראה שלפניו חלמאי טיפוס, לא חכם גדול ולא טיפש קטן, והחליט לחמוד לו לצון. חמק לחצר והחליף את העז בתייש.

אכל האיש ושתה, התיר את התייש והמשיך בדרכו. בבית קיבלו את פניו בשמחה, התייש שוכן אחר כבוד בדיר שהוכן עבורו, והאישה מיהרה החוצה, וכלי חליבה בידה. כעבור רגע שבה, נסערת כולה. "בטלן שכמוך, לא יוצלח", הגירה את חמתה על ראש בעלה. "חדל אישים אתה, אפילו עז אינך יכול לקנות!" "קניתי", התגונן. "לא קניתי", ענתה. "הנה, היא בחוץ".

"זו לא היא, זה הוא". הכלל, ששון ושמחה. זה אומר "עז קניתי", וזו אומרת: "תייש הבאת". מיהר החלמאי ואחז את התייש בקרנו, פנה לשוב אל הכפר לעורר מהומה על שרומה. בדרך סר אל הפונדק לנוח מעט מרוגזו. קשר את התייש לעמוד שבחצר. חמק בעל הפונדק והמירו בעז. המשיך האיש בדרכו, בא לכפר וחולל מהומה. זקף הכפרי גבות, נטל ספל ומילאו חלב מעטיני היצור. מה רוצה ממנו החלמאי התמהוני, מה פרץ עליו פרץ? נוכח הלה שחולל מהומה על לא מאומה, נבוך ונכלם ביקש סליחה ופנה לשוב לעירו. בדרכו סר כמובןלפונדק, והגיע לביתו עם התייש המוחלף...

נו, אין לתאר את קבלת הפנים שציפתה לו. מבולבל ומסוחרר גרר את התייש בקרניו ומיהר לשוב עמו לכפר. לא נח בשום מקום בדרך, חוץ מחניה קצרה בפונדק. מובן שהגיע אל כפר עם העז החולבת, וצעקותיו החרידו את כל הכפר. והמוכר תמה. ניגש וספל בידו, ומילאו חלב...

עמד החלמאי, מטרה למבטי בוז וחיוכי חמלה. עמד ואמר: "איני מבין מה קורה פה! אין להכחיש את העובדה: עז קניתי, עז חולבת. אך מה אעשה ואישיטי טוענת שזה תייש, ומאשימה אותי שאני בטלן וחדל אישים? לכן, אבקש מכל הנוכחים לחתום לי על כתב עדות, שעז היא זו - ולא תייש, עז חולבת, במו עיניכם ראייתם!" בפרצי צחוק ובבדיחות הדעת נכתב ונחתם כתב עדות, כי יצור זה עז חולבת הוא בלא פקפוק.

נטלה החלמאי ושב בלב קל, המכתב בכיסו והעז אחריו. בפתח הפונדק נקשרה העז, והוא נכנס להיטיב את ליבו. לאחר שעה קלה המשיך בדרכו, כשהוא מושך את התייש אחריו. דקות מעטות לאחר שובו לביתו, הגיחו החלמאים מבתיים לשמע הצעקות הרמות שבקעו מביתו. הדלת נפתחה בסערה, והחלמאי נפלט מתוכה אל תוך הקהל. "עזרוני, חלצוני", שיווע בתחינה. "עז קניתי, עז חולבת!" "תיש", צווחה אחריו האישה, "תייש ולא עז!!!"
הוציא הבעל את כתב העדות, הוציאה האשה את התייש מהדיר. התקבצו החלמאים לדון בדבר במתינות ובכובד ראש שבעה ימים ושבעה לילות. לבסוף החליטו פה אחד, אין ספק בדבר: "לפנינו זן חדש של בעל חיים. בכפר - הייתה זו עז, ועד הגיעה לחלם - הפכה לתייש..."

זהו המשל, והנמשל הוא: האדם בא לביהכ"נ ביום הכיפורים בכדי לקנות עז חולבת = שנה המניבה פירות, שיהיה נקי מעבירות, ובאמת מצליח לקנותה ע"י תפילותיו והתעוררות של תשובה וע"י יום הקדוש אשר עיצומו של יום מכפר. ואלא צריך לשמור האדם שלא יבוא בעל הפונדק ה"ה היצר הרע ויחליפנו בתייש, ואז לא יועיל ולא יעזור כל הצעקות, גם ההוכחות עם המחזור העבה של יום הכיפורים אשר יוכיח שהתפלל ביום הכיפורים. למעשה יגיע עם התייש ולא עם העז החולבת.

ובספר בן איש חיל כתב: צריכין אנחנו להביט בלבינו ושכלינו על כל החרדה וההכנעה שהיה לנו ביום הקדוש יום הכיפורים, אם נשאר ממנה חלק אחד משישים לפחות במוציא יום הכיפורים, ועי"ז לא ישוב האדם לכסלה לחזור על מנהגו הרע כבראשונה בדברים שאדם דש בעקביו שנטהר מהם ביום הכיפורים, ומה יענה ומה יאמר על ככה, היתכן שכל הטהרה תהיה רק על כ"ד שעות, ובמה נחשבת זאת. ועל זה צווח שלמה המלך ע"ה ברוח הקודש פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה

רחצתי את רגלי איככה אטנפם (שה"ש ה, ג), "פשטתי את כתנתי" היא כתונת הנפש שנטנפה בכל ימות השנה, שפשטתי אותה בערב יום כפור, ולבשתי ביום הכיפורים כתונת נקיה וטהרה, "איככה אלבשנה" לזאת הכתונת המטונפת שכבר פשטתי בערב יום כיפור, ואיך אחזור ואלבשנה במוצאי יום כיפור, "רחצתי את רגלי" מעוונות שאדם דש בעקביו, "איככה אטנפם" במוצאי יום כיפור, הא ודאי דבר זה אין הדעת סובלתו כלל.

המגיד הקדוש ממעזריטש אמר פעם משל: מעשה ביהודי שהתגורר בכפר וניהל בו בית מרזח. האיכרים הגויים היו מתאספים בפונדקו, שותים לשכרה, מתהוללים ומנבלים פה, מתקוטטים ורבים, ניצים ומחליפים מהלומות. הם היו שוברים כלים בחמתם, סובאים עד לאיבוד החושים ומתגוללים בקיאים.

נקעה נפשו של היהודי מניהול בית המזיגה. עמד והחליף מקצוע, והפך את בית המזיגה לחנות מכולת. אבל הגויים המכורים לטיפה המרה היו שוכחים זאת, ורגליהם היו מוליכים אותם באישון לילה אל בית המרזח הישן שלהם. הם היו דופקים בתריסי הבית וצורחים: "מושקה, פתח! תן יי"ש, השקה וודקה!"

והוא היה עונה להם מבעד לתריסים המוגפים: "טעיתם בכתובת, אינני עוד מנהל מסבאה. אני כבר חנווני בעל מכולת!"...

כך צריך האדם לענות לנסיגות היצר הדופקים על פתחו: הרפו ממני, אינני עוד מה שהייתי. שבתי בתשובה, ותשובתי התקבלה. פתחתי דף חדש, אני צועד בדרך חדשה. הרפו ממני, טעיתם בכתובת!...

ד' הימים שבין יוה"כ לסוכות

נאמר במדרש: "ולקחתם לכם ביום הראשון וגו'" מהו הראשון? ראשון לחשבון עוונות. שהרי נתכפרו כל העבירות ביום הכיפורים ומכאן ואילך חושבנא, ולכן ט"ו תשרי הוא "ראשון לחשבון עוונות" אלא שקשה דלכאול' החשבון החדש מתחילה במוצאי יוה"כ ולמה רק ד' ימים לאחר יום הכיפורים? יש מפרשים שביארו: שבימים שבין יוה"כ לסוכות עסוקין בני" בכל כך הרבה מצוות בבניית סוכה, ברכישת אתרוג נאה וכל שאר מינים וכו' עד כדי כך שאין לנו פנאי לחטוא. ואילו יש שביארו יותר מזה: לא רק שאין פנאי לחטוא אלא שאפילו אם חלילה חטא עדיין ישנה כפרה, כי כפרת יום הכיפורים נמשכת גם על כל ד' ימים שבין יום הכיפורים לסוכות, ואז נקרא יום ראשון לחשבון עוונות.

על רבינו החתם סופר מסופר שארבעת הימים הללו היו אצלו המשך ליום הגדול יום הכיפורים והיתה אז נפשו משתפכת על גדותיה עד שלא יכול ללמוד מרוב דבקות והתלהבות להשי"ת ואז ייסד את פיוטיו וזמירותיו המפורסמים אשר נאספו אח"כ ע"י תלמידו בספר "שירת משה", וכפי עדות בנו של רבינו - הגה"ק ר' שמעון סופר מקראקא זי"ע, אשר כתב כדברים הללו (בהקדמת הספר): "בארבעת הימים שבין יום הכיפורים לסוכות דרכה נפשו הטהורה עוז, רוב שרעפיו בקרבו התפתחו ממסגרותיהם, אז שר משה זמרת י-ה בחיל ורעדה וחרדת קודש פנימה מבלי דעת נפשו, ומאז יש לנו שירי משה". כזאת היתה שמחתם של יראי ה' וחושבי שמו.

כמו"כ מסופר על אחד הצדיקים: שאמר - שנאמין לו שבימים שבין יוה"כ לסוכות לא שמע מה שהיו מדברים אליו, וכאילו דברו לעץ כך לא שמע.

ונסיים בדברי סגוריא של המדרש:

בנוהג שבעולם אדם יוצא זכאי בדין, זחה עליו דעתו ולבו שמח הרבה: אוכל ושותה ומבלה בנעימים ופורק מעליו מקצת מיגיעו, אבל ישראל אינם כן, אלא כיון שיצאו זכאים בדין אחר יום הכיפורים, מיד מתחילים להתייגע במצוות אלקיהם ואינם פנויים לשמחה עד שבא חג הסוכות בחמישה עשר לחדש השביעי.